

ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Заставна О. П.

кандидат юридичних наук,

викладач

*Галицького фахового коледжу імені В'ячеслава Чорновола
м. Тернопіль, Україна*

В усьому демократичному світі органи конституційної юрисдикції займають провідне місце в утвердженні принципів верховенства права, законності, захисту людини і громадянина. Україна в цьому не виключення. Завданням єдиного органу конституційної юрисдикції, Конституційного суду України, є гарантування верховенства Конституції України та контроль за тим, щоб усі закони відповідали Конституції. Приймаючи новий Закон України «Про Конституційний суд України» 13.07.2017 року Верховна Рада України реформувала конституційну юрисдикцію та судочинство, впровадила новий інститут конституційного контролю – конституційну скаргу.

На перший погляд, такі зміни повинні сприяти утвердженню верховенства права та дотримання демократичних принципів та цінностей, проте на практиці виявилось, що недостатньо просто визнати закон або його норму неконституційною – обов'язковим елементом є виконання рішень Конституційного суду. Ця обов'язкова стадія конституційного процесу, як бачимо, виявилася суттєвою перепорою у досягненні мети та завдань єдиного органу конституційної юрисдикції. Тому актуальним видається аналіз та дослідження рівня виконання рішень Конституційного суду.

Згідно з нормами Основного закону України, а саме ст. 147, діяльність Конституційного Суду України ґрунтується на принципах верховенства права, незалежності, колегіальності, гласності, обґрунтованості та обов'язковості ухвалених ним рішень і висновків. Основним для нашого дослідження в цьому приписі є те, що обов'язковість рішень Конституційного суду закріплена прямо в Конституції України, тобто ні в якому разі не може ставитися під сумнів. Ст. 151-1 встановлює, що рішення та висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені [1]. Відповідно до Рішення Конституційного Суду від 09.06.1998 року у справі про внесення змін до Конституції України, рішення і висновки Конституційного Суду України є однаково обов'язковими до виконання [3].

Нормами Закону України «Про Конституційний суд України» встановлено, що суд у рішенні, висновку може встановити порядок і строки їх виконання, а також зобов'язати відповідні державні органи забезпечити контроль за виконанням рішення, додержанням висновку, а також встановлено, що невиконання рішень Конституційного суду тягне за собою відповідальність, передбачену законом [2].

Доречно буде згадати про ще одне рішення КСУ, що стосувалося виконання його рішень. У рішенні Конституційного Суду України від 14.12.2000 року у справі про порядок виконання рішень Конституційного Суду України, зазначено, що рішення Суду мають пряму дію і для набрання чинності не потребують підтверджень з боку будь-яких органів державної влади. Обов'язок виконання рішення Конституційного Суду України є вимогою Конституції України, яка має найвищу юридичну силу щодо всіх інших нормативно-правових актів [4]. КСУ звернув увагу на те, що незалежно від того, чи визначено в рішенні, висновку Конституційного Суду України порядок його виконання, відповідні державні органи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

У працях науковців у сфері конституційного права поширеною є думка про те, що наразі ключовою проблемою виконання рішень КСУ є їх ігнорування та не вчинення жодних дій для зміни законодавства або підзаконних нормативно-правових актів. [5, с. 81]

Найчастіше КСУ визнає неконституційними закони або певні норми, що в них містяться. Це спричинює утворення певної прогалини в законодавстві, яку необхідно терміново вирішити. В таких випадках безпосереднім суб'єктом виконання такого рішення є Верховна Рада України. Але на практиці можна побачити, що депутати інколи роками ігнорують відповідні «пусті місця» в законах та трапляються ситуації, коли стара норма визнана такою, що не відповідає Конституції України, а нову ще навіть не збираються приймати. В даному випадку вважаємо, що замало для повноцінного виконання рішення лише утриманні від застосування такої норми є недостатнім.

Яскравим прикладом того, скільки часу парламентарі можуть ігнорувати прогалину в законі є ситуація, яка виникла після прийняття Рішення Конституційного Суду від 14.07.2009 року у справі про конституційно встановлену процедуру набрання чинності законом, де було визнано неконституційною норму, що передбачала, що строк провадження у справах за конституційними поданнями та конституційними зверненням не повинен перевищувати три місяці. Але Верховна Рада не ухвалювала відповідні зміни закону «Про Конституційний Суд України». Таким чином, відповідна прогалина вирішилася лише у 2017 році з прийняттям вже нового закону. Тобто парламент вісім років не звертав увагу на дане рішення КСУ, а КСУ, в свою чергу, не мало строків, в межах яких повинно було здійснюватися конституційне провадження [6]. Іншим прикладом депутатської бездіяльності щодо виконання вже

інтерпретаційних рішень КСУ може бути Рішення Суду від 19.04.2001 року у справі щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання, в якому Суд зробив тлумачення ст. 39 Конституції України і дійшов до висновку, що визначення конкретних строків завчасного сповіщення з урахуванням особливостей форм мирних зібрань, їх масовості, місця, часу проведення тощо є предметом законодавчого регулювання, тобто фактично стверджував, що необхідно прийняти профільний закон, який буде регулювати дану сферу. Проте й досі законодавство України немає серед своїх актів прийнятого закону про мирні зібрання, не дивлячись на те, що пропонувалася велика кількість проєктів [7].

З цього приводу вчені дотримуються однієї позиції. Наприклад, Л. Чубар зазначає, що виконання рішень Конституційного Суду є завершальним етапом процедури конституційного контролю. Але питання виконання рішень і висновків Суду безпосередньо належить та знаходиться в рамках компетенції тих державних органів, органів місцевого самоврядування та посадових осіб, які є суб'єктами виконання таких рішень чи висновків. адресовано відповідне рішення чи висновок [8, с. 55]. В.Є. Скомороха зауважує, що загальнообов'язковість рішень Конституційного Суду висуває обов'язкову вимогу до органів, які прийняли правовий акт, що визнаний таким, що не відповідає Конституції, протягом деякого часу розпочати процедуру прийняття нового акта, аби уникнути прогалини в законодавстві [9, с. 632].

Відповідна проблема є проявом низького рівня правосвідомості вищих органів державної влади, залишається лише здогадуватися, який приклад вони надають іншим державним органам, які стоять нижче за ієрархією. До того ж досліджуване явище є частиною погано налагодженої конституційно-правової відповідальності загалом. Практика конституційної юрисдикції інших країн свідчить про те, що, можливо, доцільним є впровадження окремого державного органу, посадової особи або наділення вже існуючого органу повноваженнями щодо здійснення контролю за виконанням рішень КСУ.

Прикладом може слугувати Австрія. Там Основний закон покладає контроль за виконанням рішень Конституційного Суду на Федерального Президента. Відповідний контроль виконується уповноваженими органами Федерації чи земель, якізначаються на його розсуд, у тому числі таким органом, як федеральна армія [11, с. 106].

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що становлення дієвої та ефективної конституційної юрисдикції в Україні ще перебуває на перехідному етапі, коли законодавчо всі механізми та засоби врегульовані, проте на практиці виникає велика кількість проблем та протиріч. Основною проблемою функціонування Конституційного суду України вважаємо невиконання його рішень вищими органами державної влади, зокрема Верховною Радою України. На підставі зробленого дослідження, можемо зауважити, що зараз Суд має всі можливості для забезпечення впливу на депутатів щодо реалізації

в їхній діяльності положень рішень КСУ. Проте в ситуації, яка склалася в нашій державі, вважаємо за можливе провадження нового органу або посадової особи, яка б слідкувала та контролювала виконання рішень єдиного органу конституційної юрисдикції та виносила питання про притягнення винних осіб до відповідальності перед органами досудового розслідування.

Також пропонуємо законодавчо закріпити строки, в межах яких суб'єкти виконання рішень КСУ повинні такі рішення реалізувати задля того, щоб уникнути ситуацій, коли між визнанням певної норми неконституційною та прийняттям нової норми проходять роки, а прогалина в законодавстві негативно впливає на здійснення правосуддя.

Література:

1. Конституція України: Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. № 254к/96-ВР.

2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 35, ст. 376. № 2136-VIII.

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 158 та статті 159 Конституції України (справа щодо внесення змін до Конституції України). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-98#Text> (дата звернення 08.10.2021).

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Постанови Верховної Ради України «Про чинність Закону України «Про Рахункову палату», офіційного тлумачення положень частини другої статті 150 Конституції України, а також частини другої статті 70 Закону України «Про Конституційний Суд України» стосовно порядку виконання рішень Конституційного Суду України (справа про порядок виконання рішень Конституційного Суду України) 14 грудня 2000 року Справа N 1-31/2000 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-00#Text__дата звернення 08.10.2021).

5. Маркуш М. Шляхи підвищення ефективності виконання рішень Конституційного Суду України: теоретичні та практичні аспекти. Вісник Конституційного Суду України. 2009. № 5. С. 76-88.

6. Рішенням Конституційного Суду України від 14.07.2009 року (справа про конституційно встановлену процедуру набрання чинності законом) Справа N 1-22/2009 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-09#Text> (дата звернення 08.10.2021).

7. Рішення Суду від 19.04.2001 року (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання). Справа N 1-30/2001. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-01#Text> (дата звернення 08.10.2021).

8. Чубар Л. Обов'язок державних органів виконувати рішення конституційних судів. *Вісник Конституційного Суду* 2001. № 5. С. 55-59.

9. Скомороха В. Є. Конституційна юрисдикція в Україні: проблеми теорії, методології і практики. МП Леся, 2007. С. 716.

10. Рішення Конституційного суду України у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої, абзаців першого, другого, четвертого, шостого частини п'ятої статті 141 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та положень пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» (справа про щомісячне довічне грошове утримання суддів у відставці) від 8 червня 2016 року № 4-рп/2016

11. Конституции государств Европы: в 3-х томах. Т. 1 . Под общ. ред. Л. А. Окуньков. НОРМА. 2001. С. 824.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-31>

ДЕЯКІ ЗАУВАЖЕННЯ ДО ЗАКОНОПРОЕКТУ № 7721 ПРО ДЕКОЛОНІЗАЦІЮ ГУМАНІТАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Зозуля О. І.

*доктор юридичних наук, доцент,
завідуючий науковим сектором порівняльного
конституційного та муніципального права
Науково-дослідного інституту державного будівництва
та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України
м. Харків, Україна*

В умовах триваючої з 2014 року російсько-української війни питання протидії антиукраїнській, проросійській пропаганді, у тому числі позбавлення гуманітарної сфери України символізму т.зв. «руського міру», наразі відповідає нагальним суспільним запитам і національним інтересам протидії триваючій проти України агресії Російської Федерації. У цьому контексті слід відзначити загалом із позитивного боку ініціативи щодо законодавчого врегулювання зазначених питань, зокрема законопроект від 01.09.2022 р. реєстр. № 7721. Разом із тим, даний законопроект не позбавлений деяких недоліків і прогалин, що мають бути враховані та опрацьовані в рамках законодавчої процедури з метою дотримання норм Конституції